

**ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ**

Воляннюк Артем Віталійович

УДК 340.134:351.86](477)(043.3)

**ОБОРОННА ФУНКЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ У СВІТЛІ
КОНЦЕПЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ**

АВТОРЕФЕРАТ

роботи на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

спеціальність 081 «Право»

освітня програма «Право»

Науковий керівник: к.ю.н., доцент

Ковальова С.Г.

Рецензент: д.ю.н., професор

Озерський І.В.

Миколаїв-2020

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Останні п'ять років Україна знаходиться в стані не проголошеної війни з Російською Федерацією, за ці декілька років кардинально змінилася оборонна політика нашої держави, значно зросла роль оборонної функції, як однієї із найбільш важливих функцій держави в сучасній ситуації. Всі ці зміни потребували не тільки оновленого підходу до реформування з військової точки зору, а й реформування нормативного регулювання цієї сфери, шляхом прийняття нового пакету оборонних документів держави, а саме Воєнної доктрини та Стратегії національної безпеки України, бо саме ці акти встановлюють основні цілі та завдання всієї загальної оборонної політики держави. Через рік після початку активних бойових дій з агресором, стало зрозуміло, що вся вітчизняна військова сфера потребує негайних та докорінних нововведень, і першим рішучим кроком до реформування оборонного сектору стало прийняття нової Воєнної Доктрини, яка була прийнята Указом Президента 24 вересня 2015 року.

Це був дійсно рішучий крок, бо вперше за існування України як незалежної держави на загальнодержавному рівні була встановлена та оприлюднена країна агресор та державний ворог, в особі Російської Федерації.

Отже, актуальність теми підкріплюється тим, що вже декілька років Україна та українське суспільство знаходяться в стані збройного конфлікту, а саме дана тема торкається та деталізує багато його моментів та найбільш гострих проблемних питань, а саме нормативне, політичне, міжнародно-правове забезпечення оборонного сектору України.

Ступінь наукової розробки. Реформування системи національної безпеки та оборони України, в тому числі реформування профільного законодавства розпочалося лише декілька років тому, і хоча вона ознаменувала перехід до кардинально нової політики держави, ця тема ще не була досліджена вченими та спеціалістами належним чином, проте навіть за ці декілька років є науковці які приділили увагу даному питанню, серед яких:

Ю.Щербак, І. Якубець, А.Кузьмук, Д.Євсенко та інші. Дуже багато часу дослідженню цього питання приділив Центр дослідження армії, конверсії та роззброєння (ЦДАКР), який являє собою недержавну суспільно-дослідну організацію, діяльність якої направлена на сприяння демократизації українського суспільства.

Нормативна-правову базу дослідження складає Конституція України, Закон України «Про оборону України», Воєнна доктрина та Стратегія національної безпеки України, інші нормативно-правові акти. Теоретичною базою дослідження є наукові праці вітчизняних вчених в галузі юриспруденції, міжнародних відносин та спеціалістів у військовій галузі знань: Белов О Ф, Погорілко В. Ф., Семенченко О.І., Федоренко В.Ф. та інші.

Мета і завдання дослідження.

Метою магістерської роботи є встановлення особливостей функціонування оборонної функції сучасної Української держави та воєнної доктрини як її правового підґрунтя.

Відповідно до цієї мети слід встановити такі *задачі дослідження*:

- розкрити поняття функції держави, визначити поділ функцій на групи в залежності від різних класифікаційних критеріїв, та загострити увагу на понятті та основних моментах оборонної функції держави;
- визначити місце оборонної функції держави у функціональному навантаженні сучасної держави;
- встановити зв'язок між поняттями оборонної функції та оборонної політики;
- висвітлити та дослідити історичні етапи становлення української доктрини;
- дослідити сучасну Воєнну доктрину України та діючу Стратегію національної безпеки;
- розкрити історичну ретроспективу українських стратегічних документів;

- визначити та вивчити динаміку змін оборонної політики України за 2014-2019 роки;
- обґрунтувати тенденції та основні напрямки подальшого вдосконалення оборонної сфери, оборонних документів та оборонної політики української держави взагалі.

Об'єктом дослідження є політико-правові відносини, що виникають у процесі реалізації оборонної функції, як однієї із основоположних функцій держави.

Предметом дослідження є особливості становлення та реалізації оборонної функції держави та воєнна доктрина як правове підґрунтя забезпечення воєнної безпеки держави.

Методи дослідження. При дослідженні обраної теми використовувалися загальні методи і прийоми наукового пізнання, серед яких є наступні: діалектичний – як загальний метод пізнання, історичний – для встановлення та деталізації ключових моментів попередніх редакцій оборонних нормативно-правових актів та інших документів стратегічного характеру за роки незалежності України, порівняльно-правовий – зіставлення оборонних документів України з іншими країнами світу, та інші.

Апробація результатів магістерської роботи. Основні положення, тези, та пропозиції доповідалися на всеукраїнських науково-практичних конференціях, міжнародних-наукових конференціях та круглих столах: «Стратегічні оборонні документи» (Всеукраїнська наукова конференція «Життєдіяльність людини в ситуації глобальних викликів», Луцьк 2019), «Поняття та історичні етапи становлення української воєнної доктрини» (Всеукраїнська науково-практична конференції студентів та викладачів закладів вищої освіти, Маріуполь, 2019), «Воєнні доктрини України» (Всеукраїнська науково-практична конференції : «Імперативи розвитку права та держави», Миколаїв, 2019), «Здобутки та удосконалення системи оборони та національної безпеки України» (Міжнародна науково-практична конференція : «Освіта у наука в сфері національної безпеки», Острог, 2019),

«Оборонна функція України» (Науковий семінар «Сучасний конституціоналізм: проблеми та теорії», Львів, 2019), «Законодавчі джерела реформування сектору національної безпеки та оборони України» (IV Міжнародна науково-практична конференція: «Проблеми нормотворення, тлумачення та реалізації норм права в світлі загально визнаного принципу верховенства права», Івано-Франківськ, 2019), Круглому столі: «Державотворчі процеси в Україні та зарубіжних країнах: історичний аспект», присвячений 80-річчю незалежності Карпатської України» (Харків, 2019), «Військова юстиція України» (VIII Міжнародна науково-практична інтернет-конференції «Сучасний рух науки», що присвячена головній місії Міжнародного електронного науково-практичного журналу «WayScience» – прокласти шлях розвитку сучасної науки від ідеї до результату (Дніпро, 2019), «Гібридні війни» (Круглому стіл за темою «Повернення та переосвоєння тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях» (Маріуполь, 2019), «Оборонна функція сучасної української держави» (XXVIII Міжнародна наукова конференція студентів і молодих вчених «Наука і вища освіта», Запоріжжя, 2019), «Військово-кримінальне право: поняття та місце в загальній системі кримінального права» (III Міжнародна науково-практична конференції молодих вчених, студентів, аспірантів: «Актуальні проблеми розвитку природничих та гуманітарних наук», Луцьк, 2019) «Забезпечення дотримання прав і свобод на території проведення операції Об'єднаних Сил» (Науково-практичний круглий стіл, присвячений Дню Конституції України, на базі Національної академії Внутрішніх справ, Київ 2019), «Злочини проти основ національної безпеки України. Актуальність та шляхи запобігання» (V заочна всеукраїнська науково-практична конференція, Чернігів, 2019).

Публікації. За темою магістерської роботи було опубліковано статтю у фаховому юридичному виданні : «Забезпечення державної політики України щодо захисту територіальної цілісності та державного суверенітету шляхом реалізації оборонної функції», (юридичний науковий електронний журнал

Запорізького Національного Університету).

Структура. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел (_ найменувань).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми магістерської роботи, ступінь наукової розробки проблем дослідження, визначена мета та перелік завдань роботи, її предмет та об'єкт, а також методологічні, теоретичні основи.

Розділ 1 «Оборона функція сучасної держави» присвячений дослідженню та тлумаченню з різних точок зору та підходів поняття функція держави, надається виклад інформації стосовно поділу функцій держави на групи, за різними класифікаційними критеріями та умовами поділу, а також наводиться розгорнутий перелік ознак та ключових елементів будь якої державної функції.

Детально вказується основний поділ всіх функцій держави на зовнішні та внутрішні, з подальшим виділенням Генеральної функції, наводяться приклади їх диференціації, в залежності від країни, часу чи правової школи які займаються вивченням даного поняття.

Також треба зауважити, що всі державні функції в залежності від актуальних потреб держави та військово-політичних реалій умовно поділяються на основні та другорядні.

Найбільше уваги загострюється на оборонній функції держави, встановлюється її групова приналежність яка обґрунтовується нормативно-правовими та військово-політичними аргументами, а також встановлюється функціональне навантаження в процесі безпосередньої реалізації державою.

Наводиться декілька різних підходів до визначення даного поняття, та історичних передумов закріплення оборонної функції як одного з найбільш важливих елементів державної діяльності.

Як узагальнення наводиться одне з найбільш вдалих та актуальних визначень даного поняття, за яким оборонна функція держави – це діяльність, яка направлена забезпечення національної оборони та безпеки кожної держави, суспільства, так кожного окремого громадянина.

Історія доводить той факт, що на всіх етапах розвитку держави існувала об'єктивна потреба захисту від зовнішніх агресорів, які здійснювали посягання на свободу, незалежність, культурні чи економічні цінності держави, а також на суверенітет взагалі, і саме для попередження таких неправомірних дій і реалізується оборонна функція та загальна оборонна політика в державі.

Розділ 2 «Воєнна доктрина як одна із складових стратегії безпеки України» складається з 3 підрозділів і направлений на висвітлення питань стосовно нормативно-правових документів стратегічного та оборонного планування в державі, а також в розділі увага направлена на попередні редакції даних документів, з їх структурованим та чітким порівнянням з чинними редакціями.

В процесі розкриття даного питання висвітлюються такі поняття як Воєнна доктрина України, Стратегія національної безпеки та Стратегічний оборонний бюлетень України.

Воєнна доктрина має офіційне нормативне визначення за яким вона виступає прийнятою в державі на певний період система поглядів на мету, характер можливої війни, на підготовку до неї країни і збройних сил, засоби ведення воєнних дій. По суті, військова доктрина є своєрідним стрижнем загальнополітичної діяльності будь-якої держави і представляє інтереси всіх інституцій, громадянського суспільства в цілому і кожної людини окремо.

За роки незалежності було багато редакції Воєнної доктрини, це обумовлено змінами політичного та економічного вектору руху держави в різні роки.

В роботі порівнюються чинна та попередні редакції, та перераховуються всі ключові моменти діючої редакції яка була введена в дію Указом Президента України від 2 вересня 2015 року, в тому числі закріплення стратегічного курсу на вступ до НАТО та ЄС.

Говорячи про Воєнну доктрину та оборонну функцію не можна не дати поняття та основні характеристики Стратегії національної безпеки України.

Тому, що саме Стратегія національної безпеки України визначає загальні принципи, пріоритетні цілі, завдання і механізми захисту життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз.

На її основі складаються інші оборонні документи, такі як воєнна доктрина та закони України профільного, галузевого характеру.

На даний момент діє Стратегія національно безпеки яка була введена в дію Указом Президента України від 6 травня 2015 року.

Розділ 3 « Динаміки зміни оборонної функції та оборонної політики України в 2014 -2020 роках» присвячений розгляду всіх змін які були впровадженні в оборону політику в нашій державі за останні 5 років, у зв'язку із гібридною війною та окупацією частини нашої території ворогом.

Про те наявність недоліків та проблемних зон в секторі національної безпеки та оборони України спонукало автора до пропозицій щодо його модернізації та суттєвого оновлення.

Автором увага приділялася перш за все реформуванню сектору національної безпеки та оборони шляхом змін системи органів які входять до його складу або їх повноважень та компетенції.

Було запропоновано змінити внутрішню структуру Служби Безпеки України, та вивести з її складу відділи які займаються розслідуваннями економічної злочинності, тому, що в принципі це суперечить статусу контртерористичного та контррозвідувального органу, яким виступає Служба Безпеки України.

В доказ на дієвість даного твердження наводиться приклад такої країни як Велика Британія, де аналогічні органи займаються виключно боротьбою з тероризмом та веденнями диверсійних та розвідувальних дій на своїй території іноземними державами.

В тому числі наводиться твердження та ідеї стосовно реформування системи військової юстиції України перш за все за рахунок відновлення Військових суддів, які були скасовані ще в 2010 році, введеним в дію новим Законом України «Про судоустрій та статус суддів», а також перетворенням Військової служби правопорядку на Військову поліцію, як в більшості обороноздатних країн світу.

Тому, що наявність вищенаведених органів в Україні під час війни забезпечить нагляд за проведенням військових операцій на Сході України, з метою захисту прав та свобод громадян України, та не порушення норм Конституції та інших законодавчих актів, під час безпосереднього виконання військових дій.

ВИСНОВКИ

У висновках магістерської роботи викладені підсумки та узагальнення стосовно проведеного дослідження, а саме щодо загальної системи функцій держави та оборонної функції як одного з елементів функціонального навантаження країни, а також щодо оборонної політики держави в цілому.

Підсумовується, що оборона функція потребує дуже чіткого та конкретного нормативного забезпечення з боку держави і тому зміна та постійне оновлення нормативно-правового підґрунтя є вкрай важливим елементом для забезпечення оборони та національної безпеки країни.

Загальний висновок по роботі складається з декількох більш менших висновків, які були сформовані після кожного розділу, а також після висвітлення кожного з найбільш актуальних та важливих питань.

По – перше це те, що призначення кожної держави реалізується через її основні функції, тобто через основні напрямки діяльності держави, вони тісно пов'язані з завданнями, цілями і суттю держави. Функції будь-якої сучасної та розвинутої держави і України в тому числі можна класифікувати за деякими критеріями, першим загальноприйнятим критерієм відмежування функції, є поділ за сферами (об'єктами) її діяльності можна поділити на внутрішні і зовнішні.

По – друге те, що саме оборонна функція в сучасній ситуації набула основного значення, і реалізується через розгалужену, але чітко збудовану систему органів державної влади, відповідно до нормативно-правових актів галузевого характеру.

По-третє було підсумовано інформацію стосовно стратегічних оборонних документів України, і зроблено висновок, що і Воєнна доктрина і Стратегія

національної безпеки цілком і повністю відповідають складним сучасним політичним та військовим реаліям життя, і не мають нормативних прогалин або колізій.

По – четверте треба зазначити, що не дивлячись на глобальні зміни в секторі національної безпеки та оборони України ще є декілька проблемних зон, які потребують оперативного реагування. Це стосується перш за все компетенції деяких органів, наявності не притаманних їм повноважень і як наслідок зниження рівня їх роботи по прямому профілю.

Про те все ж таки за останні 5 років було зроблено дуже багато глобальних зрушень в системі національної безпеки та оборони, в тому числі військовій, військово-технічній, дипломатичній площині і наявна позитивна тенденція дає надії вважати, що всі недоліки будуть ліквідовані та рівень обороноздатності України з кожним роком буде тільки рости та укріплюватися.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ

1. «Забезпечення державної політики України щодо захисту територіальної цілісності та державного суверенітету шляхом реалізації оборонної функції» (юридичний фаховий науковий електронний журнал Запорізького Національного Університету, Запоріжжя 2020).
2. «Стратегічні оборонні документи» (Всеукраїнська наукова конференція «Життєдіяльність людини в ситуації глобальних викликів», Луцьк 2019)
3. «Поняття та історичні етапи становлення української воєнної доктрини» (Всеукраїнська науково-практична конференції студентів та викладачів закладів вищої освіти, Маріуполь, 2019)
4. «Воєнні доктрини України» (Всеукраїнська науково-практична конференції: «Імперативи розвитку права та держави», Миколаїв, 2019)
5. «Здобутки та удосконалення системи оборони та національної безпеки України» (Міжнародна науково-практична конференція: «Освіта у наука в сфері національної безпеки», Острог, 2019)
6. «Оборонна функція України» (Науковий семінар «Сучасний конституціоналізм: проблеми та теорії», Львів, 2019)
7. «Законодавчі джерела реформування сектору національної безпеки та оборони України » (IV Міжнародна науково-практична конференція: «Проблеми нормотворення, тлумачення та реалізації норм права в світлі загальновизнаного принципу верховенства права», Івано-Франківськ, 2019)

8. «Військова юстиція України» (VIII Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Сучасний рух науки», що присвячена головній місії Міжнародного електронного науково-практичного журналу «WayScience» – прокласти шлях розвитку сучасної науки від ідеї до результату (Дніпро, 2019),
9. «Гібридні війни» (Круглому стіл за темою «Повернення та переосвоєння тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях» (Маріуполь, 2019)
- 10.«Оборонна функція сучасної української держави» (XXVIII Міжнародна наукова конференція студентів і молодих вчених «Наука і вища освіта», Запоріжжя, 2019)
- 11.«Військово-кримінальне право: поняття та місце в загальній системі кримінального права» (III Міжнародна науково-практична конференція молодих вчених, студентів, аспірантів: «Актуальні проблеми розвитку природничих та гуманітарних наук», Луцьк, 2019)
- 12.«Реформування сектору національної безпеки та оборони в умовах гібридної війни:здобутки та шляхи удосконалення» (Круглий стіл : «Державотворчі процеси в Україні та зарубіжних країнах: історичний аспект», присвячений 80-річчю незалежності Карпатської України» (Харьків, 2019)
- 13.«Забезпечення дотримання прав і свобод на території проведення операції Об'єднаних Сил» (Науково-практичний круглий стіл, присвячений Дню Конституції України, на базі Національної академії Внутрішніх справ, Київ 2019).
- 14.«Злочини проти основ національної безпеки України. Актуальність та шляхи запобігання» (V заочна всеукраїнська науково-практична конференція, Чернігів, 2019).

АНОТАЦІЇ

Волянюк А.В Оборонна функція Української держави у світлі концепції національної безпеки України.- Робота на здобуття освітнього ступеня «Магістра» за спеціальністю 081 «Право» - Чорноморський Національний Університет імені Петра Могили, Миколаїв 2020.

Дипломну роботу присвячено дослідженню оборонної функції сучасної держави, визначено її місце та роль в загальній системі державної політики, а також проаналізовано правову та військову природу стратегічних оборонних документів, в тому числі етапи їх розвитку та причини прийняття.

Надано характеристику чинної Воєнної доктрини, її особливості та проблеми реалізації. Досліджено сучасну оборонну політику держави, та основні напрямки і вектори подальшого удосконалення оборонної політики України.

Також, надано пропозиції стосовно реформування сектору національної безпеки та оборони України, виходячи з практики провідних країн світу.

Ключові слова: оборонна функція, оборонна політика, оборонні документи, обороноздатність, воєнна доктрина, стратегія національної безпеки.

SUMMARY

Volyaniuk A. V. Defense function of the Ukrainian state in light of the concept of national security of Ukraine. –

In the paper are analyzed the defensive function of the modern state is investigated, its place and role in the general system of state policy are analyzed, the legal and military nature of defense documents, the stages of their development and the reasons for their adoption. The current Military Doctrine, its features and implementation problems are characterized. The modern defense policy of the

state, and the main directions and vectors for the further improvement of Ukraine's defense policy are examined.

Also, a proposal has been made to propose a thorough reform of the sector of the national security and defense of Ukraine, while practicing traditional Ukrainian politics

Key words: defense function, defense policy, defense documents, defense, Military doctrine, national security strategy.

